

УДК 811.161.2'374'373(Паламарчук 092)

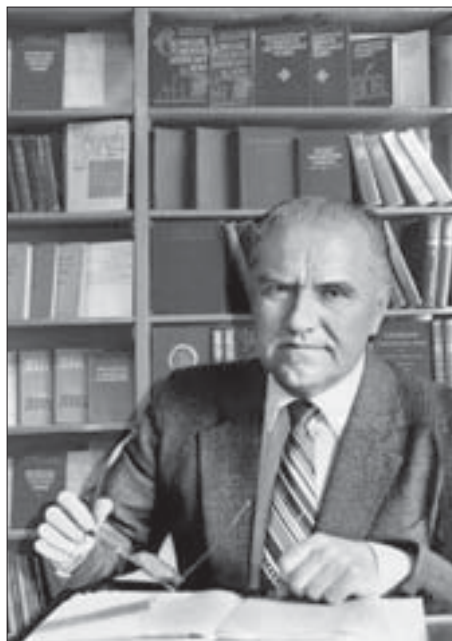
ДО 90-річчя ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Л.С. ПАЛАМАРЧУКА, ВИЗНАЧНОГО ЛЕКСИКОЛОГА І ЛЕКСИКОГРАФА

9 серпня минуло 90 років від дня народження Леоніда Сидоровича Паламарчука — провідного українського мовознавця, визначного лексиколога і лексикографа, доктора філологічних наук, професора, Заслуженого діяча науки України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки та Державної премії СРСР у галузі науки, учасника Великої Вітчизняної війни. Плин часу невмолимий. 26 серпня 1995 р. скінчилася земна дорога Леоніда Сидоровича. Минуло вже 17 років з того дня, але “усе іде, але не все минає над берегами вічної ріки”. Ріка часу впадає в ріку людської пам’яті. Ми пам’ятаємо нашого доброго і мудрого наставника, багатолітнього завідувача відділу лексикології та лексикографії— структурної одиниці Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН України (1960 — 1987). Майже 10 років, з 1978 р. до 1987 р., Леонід Сидорович був незмінним заступником директора Інституту мовознавства. На цьому відповідальному посту, поряд із великою науково-організаційною та консультативною роботою, він особливо багато уваги приділяв координації лексикографічної роботи Інституту з науковими установами й вищими навчальними закладами України та інших країн слов’янського світу.

Леонід Сидорович Паламарчук народився 9 серпня 1922 р. в с. Мусіївка Вчорайшенського (тепер Ружинського) р-ну Житомирської обл. в селянській родині. Його батьки — Сидір Антонович і Дарія Кіндратівна — були хліборобами, працювали в колгоспі. У 1929 — 1933 рр. навчався в Мусіївській початковій школі, був зразковим учнем. З 1934 р. продовжив навчання в середній школі с. Верхівня, яке відоме тим, що в ньому, у маєтку графині Ганської, кілька років жив великий француз Оноре де Бальзак. Саме тут, у мальовничому українському селі, що розкинулося над берегами річки Верховенки, Леонід Паламарчук на-

© І.С. ГНАТЮК, 2012

вчався в школі, не раз, мабуть, проходив повз розкішний палац, названий Бальзаком маленьким Лувром, тут хотілося мріяти і любити, творити і бути щасливим. Навчався легко й охоче, закінчив школу 1939 р. з атестатом відмінника. Попри велике бажання продовжити освіту — зробити цього не міг і залишився працювати в колгоспі імені Шевченка в рідному селі. Через родинні обставини, дуже сумні й жорстокі... В юнацькі роки Леоніда Паламарчука спіткало лихо: в 1937 р. був репресований батько — Сидір Антонович, активіст селянсько-колгоспного руху, інструктор Вчорайшенської райспоживспілки. Лише після реабілітації батька 1958 р. стало відомо, що він помер у 1944 р. в Магадані, де відбував заслання.

Л. С. Паламарчук

Однак, попри ці трагічні для родини обставини, талановитий юнак прагнув учитися далі. З 1940 р., прослухавши педагогічний семінар-інструктаж, упродовж двох років працював учителем російської мови в Шпичинецькій семирічній школі Вчорайшенського р-ну. У середині липня 1941 р. район окупували фашистські загарбники, і Леонід змушений був працювати разом із матір'ю в с. Мусіївці на різних польових і сільськогосподарських роботах. У цей складний час родина Паламарчуків, ризикуючи життям, надавала допомогу матеріальну і в конспірації працівникам Київського обкому КП(б)У С.С. Міщенкові та І.П. Здоровцю, яких залишили для підпільної роботи в тилу ворога.

З визволенням у грудні 1943 р. Мусіївки Леонід Паламарчук відразу ж пішов до лав Радянської Армії, де перебував аж до закінчення війни, визволяючи країни Європи від фашизму. Очікувану перемогу гвардії старший сержант Л. С. Паламарчук зустрів у Златій Празі, де його як грамотного військовика залишили при штабі до вересня 1945 р. За участь у бойових діях нагороджений орденом Червоної Зірки та п'ятьма медалями: «За відвагу», «За бойові заслуги», «За перемогу над Німеччиною», «За взяття Берліна», «За звільнення Праги».

Жага пізнання, потяг до філології, до педагогічної праці взяли своє. Далися взнаки і довоєнна практика роботи в школі, і природжений хист до наставництва, дар Учителя. Допитливий юнак — учорашній фронтовик — інтуїтивно відчув, що саме в цьому його місія і що саме в такий спосіб він зможе найкраще прислужитися людям, нести їм свої знання, «працю рук, зусилля мозку, піт чола і серця кров». Леонід Паламарчук вступає у 1945 р. до Київського педагогічного інституту

ім. Максима Горького (нині Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова), який закінчує з відзнакою в 1949 р. Попрацювавши рік учителем, Леонід Сидорович вступає до аспірантури Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні АН України. З цим Інститутом, з Академією наук України пов'язана вся його дальша наукова й науково-організаційна діяльність на посадах старшого наукового співробітника, завідувача відділу лексикології та лексикографії, заступника директора з наукової роботи, з 1987 р. — головного наукового співробітника Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні, з 1991 р. — Інституту української мови НАН України. Після закінчення аспірантури в 1952 р. Леонід Сидорович постійно працював у галузі української лексикології та лексикографії. У 1953 р. він захистив кандидатську дисертацію з питань лексичної синоніміки в художніх творах М.М. Коцюбинського (науковий керівник — В.С. Ільїн), у 1977 р. — докторську дисертацію, присвячену теорії та практиці української лексикографії, в ній узагальнено досвід роботи над найфундаментальнішими словниками середини ХХ ст., в підготовці яких він брав безпосередню участь як автор, редактор, керівник наукового колективу лексикографів. Перу Леоніда Сидоровича належить понад 130 серйозних дослідницьких праць у галузі лексикології та лексикографії, а також понад 70 праць, переважно словників, монографій своїх аспірантів, збірників праць з лексикології та лексикографії, періодичних видань відділу лексикології та лексикографії, які він редагував.

Данину шани й любові до своєї малої батьківщини — Житомирщини, до столиці свого дитинства — рідного села Леонід Сидорович віддав, уклавши “Словник специфічної лексики с. Мусіївки Вчорайшенського району Житомирської області”, опублікований 1958 р. в шостому випуску “Лексикографічного бюлетеня”. Обсяг словника — близько тисячі лексем. Цей оригінальний словничок цікавий тим, що в ньому, крім тлумачень реєстрових слів “здебільшого.. за допомогою близького відповідника літературної мови з додатковою характеристикою його стилістичного вживання”, в окремих випадках за знаком трикутника наведено ще й “словосполучення чи фрази, що наближаються до фразеологізмів” [5: 22], напр.: *ни їсць, а бєбрає, куди тибє биндєра нисє?; ходить гогиром* [бундючно — І. Г.]; *півна хата рєйваху; хармані плєсти (плисти)* — говорити дурниці, *мокрий як хляк; брать на цундри* — насміхатися; *вісох — їдна шабатура* [оболонка] *осталась; шибні-но в копирацію за сїрниками; ни янчі над вухом* та ін. Як і належить у діалектному словнику, реєстрові слова оформлено лише з використанням фонетичного принципу правопису, тому дуже багато слів наведено з літерою *г*, яка позначає задньоязиковий зімкнений звук [г], як-от: *габлі* — вила з трьома зубами; *галадріга* — непосида, вертихвіст; *гамбуритися* — дутися, супитися; *ганджя* — дурень, *гарувати* — ходити по скопаному, мазаному і т. п., затоптуючи; *гольба вульг.* — стегно, *гуля* — особливий вид зачіски у жінок, коли скручується коса. Усього на літеру Г подано 52 реєстрових слова, серед яких майже половина (24) — зі звуком [г].

Символічно, що свою наукову діяльність Леонід Сидорович розпочинає дослідженням лексичних багатств української мови. Залюблений у слово, тонкий його знавець, він заглиблюється в секрети мовної майстерності іншого великого художника слова Михайла Михайловича Коцюбинського. Працюючи під керівництвом Василя Семеновича Ільїна, він — «одважний учень сміливого майстра» — продовжує справу свого вчителя: опис лексико-синонімічної системи української літературної мови. Ця робота потребувала зусиль не одного чи кількох, а великого колективу науковців. Щоб здійснити це завдання, слід було дослідити синоніміку окремих літературних творів, окремих авторів, а також аналіз окремих синонімічних рядів. Цей напрям започаткував в українській лексикології В. С. Ільїн дослідженням лексичної синоніміки поетичних творів Т. Г. Шевченка, переконливо довівши своїми студіями, з якою високою майстерністю Великий Кобзар використав народні мовні багатства, відшліфовуючи і вдосконалюючи їх. «Геніальний поет, — зазначає В.С. Ільїн, — знаходив усе найдоцільніше, найвлучніше в мові для передачі найтонших відтінків своїх думок, і одним з найкращих засобів у цьому є синонімічні багатства народної мови, у використанні яких Шевченко дав блискучі зразки для своїх послідовників і сучасних.. письменників» [1: 27].

Справу свого вчителя продовжив Леонід Сидорович. Монографія «Лексична синоніміка художніх творів М.М. Коцюбинського» (К., 1957) широко відома в наукових колах.

Особливе враження справляє наукова вправність та ретельність, з якою написано розділ дослідження, присвячений роботі М.М. Коцюбинського над словом. Відчувається, що все, про що писав Леонід Сидорович, усе, що він спостеріг, досліджуючи рукописну спадщину письменника, а вона зберігалася на той час у Чернігівському літературно-меморіальному музеї М.М. Коцюбинського, було близьке й суголосне поглядам на словесну творчість і самого дослідника. Адже зовсім не випадково в розділі процитовано лист М.М. Коцюбинського до В.М. Гнатюка від 11/24/.01.1912 р., в якому він писав: «Врешті не те мене тривожить, що я так мало написав, а те, що написане не вдовольняє мене, що треба б краще обробляти й виконувати речі, бо важна не кількість, а якість» [4: 73]. Або з іншого листа: «В роботі найприємніше мені обдумування. Тоді у мене все виходить надзвичайно яскраво, я багато переживаю, бачу, відчуваю, мене часто трясє пропасниця творчості, але на папір попадає заледве 10 частина того, що маю в думках... Починаю писати тоді, як все обдумаю. Пишу на аркушиках поштового паперу щільно, не більше 3-х — 4-х сторін вдень (вечір), потому виправляю лиш мову червоним чорнилом — і робота готова» [4: 74]. Наведені уривки прочиняють двері до творчої лабораторії письменника, вони цікаві всім, хто працює зі словом, їх можна сприймати як настанови, ними можна керуватися в роботі над створенням будь-якого тексту. Леоніда Сидоровича як тонкого стиліста, вдумливого науковця зацікавило саме «виправлення мови». «Досліджуючи завершальний етап ро-

боти Коцюбинського над рукописами, — зазначає Леонід Сидорович, — чи, як він називає, «виправлення мови», бачимо правки не лише червоним чорнилом, але й виправлення чорнилом інших кольорів. Це дає підстави твердити, що письменник не обмежувався однією правкою і, в разі потреби, вдавався до неї кілька разів» [4: 75].

Далі Л.С. Паламарчук зупиняється на характеристиці найтиповіших лексико-стилістичних виправлень у рукописах письменника і виокремлює такі групи виправлень: 1) заміна слів першої редакції рукопису точнішими, влучнішими з погляду смислу в контексті синонімами, як-от: *темнота* на *темрява*, *метелиця* на *хуртовина*, *патик* на *кійок*, *розсміявся* на *зареготався*, *невесела доля* на *лиха доля*; 2) заміна стилістично нейтральних слів емоційно забарвленими, коли слово не тільки розуміють, а й переживають, як-от: *тріснув дверима* на *хрюкнув дверима*, *несуть утому тіла* на *волочать утому тіла*, *вдалині ледве виднівся Прут* на *вдалині ледве мрів Прут*; 3) заміна діалектних і розмовно-просторічних слів синонімами літературної мови. Якщо названі категорії слів уживаються необачно, без будь-якого вмотивування, без підпорядкування художнім завданням автора — вони значно знижують вартість художнього твору. З цим висновком автора не можна не погодитися. Тим більше, що він підтверджений переконливими прикладами заміни слів: *очуняти* на *одужати*, *врадуються* — *зрадіє*, *лучче* — *краще*, *прийдеться* — *доведеється*, *почоломкатися* — *поцілуватися* та ін. Інші, тонко простежені види лексичних заміни, свідчать про невтомну творчу працю письменника, сувору вимогливість до своєї творчості, прагнення надати викладові якнайбільшої точності, виразності й простоти — тих якостей художньої мови, що підносять її до рівня зразка, який заслуговує всебічного вивчення і творчого наслідування [4: 92].

Услід за працями В. С. Ільїна та Л. С. Паламарчука, які свого часу високо оцінив чеський лінгвіст Й. Філіпец, автор капітальної монографії з синоніміки [6: 47–48], з'явилися дослідження І.С. Олійника про прикметникову й дієслівну синоніміку в поезіях Лесі Українки [3], Л.М. Полюги (1961) — про дієслівну та прикметникову синоніміку в творах Івана Франка, Г.М. Колесника — про лексичну синоніміку поетичної мови М.Т. Рильського, що є одним із найґрунтовніших досліджень у цій низці праць [2], А.Т. Бевзенко — про синонімічне багатство мови Михайла Стельмаха (1968), М.М. Фашенко — про синоніміку в творах Олександра Довженка (1972), А.Л. Порожнюк — про лексичну синоніміку художніх творів Олеся Гончара (1981). Ці праці свідчать, з одного боку, про належний рівень опрацювання теоретичних питань синонімії в українській лінгвістиці, зокрема осмислення самої сутності синоніма, синоніміки, теорії синонімічного ряду, градації і стилістичного розмежування лексичних синонімів, контекстуальності та безконтекстуальності синонімії, а з іншого — мали велику практичну цінність, оскільки слугували надійним фактологічним підґрунтям для створення великих узагальнювальних праць, зокрема академічного

Словника синонімів української мови. Тому цілком зрозумілим є той факт, що саме Леонід Сидорович разом із І.М. Кириченком та С.П. Левченком стояли біля джерел створення цього словника і чому в Інструкції до укладання Словника синонімів української мови, видрукуваній у п'ятому випуску "Лексикографічного бюлетеня" (1958! рік) чимало є цитат-ілюстрацій з художніх творів М.М. Коцюбинського. На жаль, Леонід Сидорович не дожив до виходу в світ Словника синонімів української мови в 1999–2000 рр. Ця ошатна двотомна праця є на сьогодні найповнішим зібранням української синоніміки і нараховує 9200 синонімічних рядів.

Трохи згодом разом зі своїми учнями Л.С.Паламарчук продовжить традицію дослідження лексики української літературної мови за окремими лексико-тематичними групами, щоб здійснити системний опис словникового складу української літературної мови, піднявши рівень розвитку українського мовознавства на новий щабель і заклавши основи для створення фундаментальних синтезованих курсів "Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія" (К., 1973) та "Історія української мови. Лексика і фразеологія" (К., 1983). Леонід Сидорович не просто підготував проспект четвертої книги колективної праці "Сучасна українська літературна мова", а своїми дослідженнями з лексичної синонімії, динаміки словникового складу української мови, теорії лексикографії заклав надійні основи для її створення і разом з колективом однодумців — кваліфікованих філологів-лінгвістів А.А. Бурячком, В.О. Винником, М.А. Жовтобрюхом, М.П. Муравицькою, І.С. Олійником, Л.Г. Скрипник, Т.К. Черторизькою — створив взірцеву працю, з якої, як із гоголівської шинелі, вийшли всі без винятку підручники та посібники для вищої школи, у ній не лише узагальнено здобутки української лексикології, лексикографії та фразеології, а й накреслено шляхи розвитку цієї важливої царини мовознавства. Бо якщо раніше напрямки розвитку української лексикології диктували переважно практичні потреби словникарства, то з виходом цієї етапної праці з другої половини 70-х рр. ХХ ст. лексикологи зосереджуються й на суто теоретичних проблемах: системності й закономірностях розвитку словникового складу, типології лексичних значень, семантичній структурі слова, лексичних категоріях, фразеологічних сполуках.

Але найбільше енергії, сили й уміння віддав Леонід Сидорович копіткій, трудомісткій і надзвичайно складній лексикографічній праці, яка, за визнанням самого Вчителя, впродовж багатьох років була основною темою його наукової роботи. Як член редколегії, редактор IV тому, автор близько 100 аркушів матеріалів шеститомного Українсько-російського словника Леонід Сидорович робив усе можливе, щоб цей Словник став справжнім надбанням української мовознавчої науки, щоб він був корисним порадиником для широкої громадськості. За обсягом опрацьованої в ньому української лексики (121690 реєстрових слів) цей двомовний перекладний словник майже вдвічі перевершує загальновідомий «Словарь української мови» за ред. Б. Грінченка —

найвище досягнення всього попереднього розвитку української лексикографії.

Вихід у світ великого академічного «Українсько-російського словника» в шести томах значно полегшив справу підготування на його основі нових перекладних і загальнономовних словників різного призначення, зокрема загальнодоступного однотомника для широких кіл читачів. Такий українсько-російський однотомник, що охоплював близько 65 тис. реєстрових слів підготували співробітники Інституту мовознавства АН УРСР К.П. Дорошенко, В.С. Ільїн, С.П. Левченко, Л.С. Паламарчук, М.М. Пилинський, Л. Г. Скрипник, К.К. Цілуйко, Л.А. Юрчук. Опублікувало Словник видавництво «Наукова думка» в 1964 р. Потім він без особливих змін періодично перевидавався. Важливе місце в історії української лексикографії посідає «Російсько-український словник» у трьох томах, створений лексикографами Інституту в результаті кількарічної наполегливої праці й опублікований у 1968 р. видавництвом «Наукова думка». Як керівник авторського колективу Леонід Сидорович разом із редакторами Словника та відповідальними редакторами окремих томів — С.І. Головащук, М.М. Пилинським — був удостоєний Державної премії Української РСР в галузі науки і техніки 1971 р.

За обсягом і опрацюванням лексики шеститомний «Українсько-російський словник» (1953–1963) і тритомний «Російсько-український словник» не лише перевершили всі попередні аналоги, а й потрапили до числа найбільших у світовій перекладній лексикографії. Засобами іншої мови вони всебічно розкривали значення й відтінки значень реєстрових слів, показували їхню сполучуваність, наводили цілу низку перекладних відповідників. Ці словники стали надійними порадиниками багатьох авторів і перекладачів, настільними книгами в редакціях, видавництвах, державних установах, наукових інститутах, вищій школі.

Успіхи двомовної лексикографії ніяк не знімали головного завдання академічної лексикографії — створення тлумачного словника української мови.

Ідея укладання великого українського словника цього типу виношувалась у колах передових діячів науки і культури нашої Вітчизни ще з ХІХ ст., але для її реалізації не було ні відповідних умов, ні потрібної бази аж до кінця 50-х рр. ХХ ст. Саме на долю відділу лексикології та лексикографії та його керівника випала дуже важлива й відповідальна місія — нарешті звершити цей задум. Як науковому керівникові цієї теми і заступникові голови редакційної колегії Словника Леонідові Сидоровичу постійно доводилося вникати в усі процеси надзвичайно складної і багатогранної роботи цілого колективу наукових та науково-допоміжних працівників на етапі укладання, редагування, редакційного оформлення і навіть друкування кожного із одинадцяти виданих упродовж 1970–1980 рр. томів Словника української мови. Обсяг кожного з томів до 150 і більше авт. аркушів. «Словник української мови» (т. 1–11,

До 90-річчя від дня народження ...лексиколога і лексикографа Л.С. Паламарчука

1970–1980) стає найбільшим здобутком тлумачної лексикографії. Він досить повно відбиває лексичний і фразеологічний склад літературної мови від І. Котляревського й до початку 1970-х рр. Частково охоплені в ньому й архаїзми, історизми, діалектизми, засвідчені писемними джерелами. До реєстрових одиниць подано докладні тлумачення, приклади вживання, граматичну та стилістичну характеристику. У цілому словник створено на високому науковому рівні. Донедавна він лишався найповнішим зібранням лексичних скарбів української мови.

З кінця 70-х рр. ХХ ст. очолюваний Л. С. Паламарчуком науковий колектив паралельно з виданням останніх томів «Словника української мови» приступив до опрацювання теоретичних основ для створення нових для української лексикографії типів словників — фразеологічного та синонімічного, та підготовки за угодою про двосторонню наукову співпрацю між АН СРСР та АН ЧССР «Чесько-українського словника».

Науково-дослідну роботу Л.С. Паламарчук постійно поєднував з науково-організаційною та громадською. Як член бюро республіканської Наукової ради з питань мовознавства координував лексикографічну роботу та лексикологічні дослідження в Україні, був членом Наукової ради з лексикології та лексикографії при ВЛМ АН СРСР.

Як відомий та авторитетний український мовознавець Л.С. Паламарчук неодноразово брав участь у роботі міжнародних, всесоюзних та республіканських лінгвістичних конгресів, конференцій і нарад, обирався членом Міжнародної лексикологічно-лексикографічної комісії при Міжнародному комітеті славістів, був учасником X Міжнародного лінгвістичного конгресу, IV, VII і VIII Міжнародних з'їздів славістів.

Доречно буде згадати тут бодай коротко про ще одну сторону діяльності Леоніда Сидоровича, якій він віддав чимало своїх сил, енергії та знань — це підготовка, виховання молодих кадрів, як він сам любив казати, філологів-лінгвістів найвищої кваліфікації. З особливою вдячністю звертаються до Леоніда Сидоровича в ці дні ті, кому пощастило бути його аспірантами, кому він так щедро передавав свої знання і уміння, перед ким розкривав свій широкий талант і добре людське серце. Близько двох десятків тих, хто став кандидатами і докторами наук, професорами і доцентами, керівниками установ і завідувачами кафедр, науковими працівниками і викладачами вищих навчальних закладів Києва, Донецька, Любліна низько вклоняються в ці дні своєму Вчителеві за високу науку і батьківську турботу, за людяність і тепло, за добре і чуйне серце. Ми свято бережемо в наших серцях світлу пам'ять про незабутню і дорогу нам людину, видатного ученого-лінгвіста, який був знаковою постаттю в українській лексикографії другої половини ХХ ст., котрий прокладав шлях, яким іде сучасна українська лексикографія, розвивається словникарська справа, українське мовознавство.

Ірина Гнатюк (м. Київ)

Гнатюк І.С.

1. *Львів В.С.* Лексична синоніміка Т.Г. Шевченка // Лексикографічний бюлетень. — К. 1955. — Вип. V. — С. 3–27.
2. *Колесник Г.М.* Слово крилате, мудре, прекрасне. Лексична синоніміка поетичної мови М.Т. Рильського. К., 1965. — 224 с.
3. *Олійник І.С.* Дієслівна синоніміка в поезіях Лесі Українки // Наукові записки Запорізького педінституту. — Запоріжжя, 1954. — Т. 4.
4. *Паламарчук Л.С.* Лексична синоніміка художніх творів М.М. Коцюбинського. — К., 1957. — 96 с.
5. *Паламарчук Л.С.* Словник специфічної лексики говірки с. Мусявки (Вчорайшенського району, Житомирської обл.) // Лексикографічний бюлетень. — К. 1958. — Вип. VI. — С. 22–54.
6. *Filipes J.* Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexicologie. — Praha, 1961.

Iryna Hnatiuk (Kyiv)

TO THE 90th ANNIVERSARY FROM L.S. PALAMARCHUK'S BIRTHDAY
A PROMINENT LEXICOLOGIST AND LEXICOGRAPHER

Відомі постаті про мову

Зараз і нам приходиться вирішати такі питання, які близько стоять до минулого Галичини й Буковини. І у нас панство, інтелігенція одержувала освіту не в рідній, національній українській школі, а в московській. І у нас через те інтелігенція одірвана від самого народу і через те не знає народніх сил, не живе його життям, а де-хто не вірить у ті сили і ще вагається: чи треба дбати нам про свою національну школу, освіту, коли є готова московська і школа, і освіта?.. Мало хіба тих, що запитують: а чи є в українського народу ці свої національні сили, чи вистачить їх, чи не розгубив він їх зовсім, чи не прийняв цілком російську й освіту, й культуру?.. Національний рух українського народу за останній час — є краща відповідь на ці всі запитання. Відродження ж невеличкої частини нашого народу за кордоном серед ще гірших обставин боротьби з другими народами — є теж добрий показчик того, які ще національні сили має цей народ... На жаль, ні по школах, ні по російських часописах ми не чуємо правдивого слова про життя Галичини й Буковини.¹

Микола Дмитрієв, 1906

¹ Правопис оригіналу (журнал «Рідний Край», 1906. — Число 22. — С. 4–5) збережено.